

SLOVANSKÉ BOHYNĚ v psychoterapii

Carl Gustav Jung zavedl v psychologii termín archetyp (v řečtině praty), který je součástí kolektivního nevědomí, tedy toho, co všichni na určité úrovni víme. Archetypy, stejně jako jejich příběhy, žijí uvnitř každého z nás a jejich studium nám umožňuje základní porozumění lidské osobnosti, našemu jednání, porozumění sobě samému.

Dnes už nás díky tomu nepřekvapí, že příběhy o stvoření světa jsou po celé planetě velmi podobné a příběhy o bozích, plné spleťtých vztahů, milostných dobrodružství i nevěr, vypadají jako „opsané“. Snad všichni si pamatujeme ze školních let bájná vyprávění o antických bozích a bohyních, ale známe i další, podobné příběhy? Jen málokdo z nás zná vyprávění o archetypech, které patří na naše území, báje o bozích a bohyních našich slovanských předků, o bozích, jimž vládl Svarožic. Máme v sobě všechny archetypy, stejně jako můžeme říct, že každá žena v sobě zahrnuje aspekty všech bohů světa (včetně těch slovanských). Každý z nás má archetyp, který nám v daném životním období vládne (v průběhu života se může měnit) a dává směr našemu životu, našim rozhodnutím a jednáním. Můžeme říct, že si s námi archetypy, a tedy bohové a bohyně pohrávají, dokud je nepoznáme, nerozeznáme v nich známé scénáře a nestaneme se „autochtonními“ (tedy schopnými rozhodování). Do té doby nevíme, kdo je pánem nad našim životem. Čím lépe pochopíme svého boha či bohyni, pod jehož „nadvládou“ žijeme, tím lépe rozpoznáme, jakým způsobem ovlivňuje náš život, naše vztahy, volbu partnera. Stejně jako všechno i bohové mají své klady, své zápory a nějaké typické vlastnosti, jež můžeme hledat i u sebe. Mohou nám pomoci najít určitou část osobnosti, kterou si jen těžko připouštíme, ale jsme ochotni ji prozkoumat jako „někoho jiného“. Při setkání s nimi, např. během aktivní imaginace (denního snění), tak můžeme „vidět“ obraz svého převládajícího archetypu, můžeme na něm spatřit své vzorce chování a rozhodnout se pro změnu, pro „přivolání“ jiného božstva. Vhodným terapeutickým rámcem, v němž se dá slovanská mytologie využít, je satirapie, moderní integrativní psychoterapeutický přístup, který spojuje nejstarší eticko-psychologický systém, Abdhidhamma, studie Eugena Gendlina, techniky psychodramatu Jacoba Leviho Morena, na osobu zaměřený přístup Carla Rogerse

i prvky šamanismu, umělecké činnosti, rituály a meditace.

SLOVANŠTÍ BOHOVÉ

Součástí života nejstarších Slovanů bylo mimo jiné i kultovní uctívání božstev. Na rozdíl od antických bohů, bohy našeho území bohužel velmi obtížně identifikujeme, protože chybí ucelený soubor příběhů, historické prameny mlčí nebo poskytují jen útržkovité informace. Slovanští bohové jsou tedy tak trochu zapomenutí. Názory jednotlivých badatelů na náboženský život Slovanů, a tedy i na podrobnější charakteristiky slovanské mytologie, jsou rozdílné. Shodují se však v tom, že duchovní svět Slovanů zanechal v evropském prostředí kulturní dědictví, které obohatilo středověkou evropskou civilizaci. Vliv této mytologie můžeme sledovat zejména v různých vesnických zvyklostech, jako je vynášení Moreny. Jednou knihou, jež vyšla v češtině a díky které se můžeme seznámit s příběhy a charakteristykami slovanských bohů, je publikace Ivana Hudce *Báje a mýty starých Slovanů*.

Slovanští bohové bydlí na Veledubu, jehož kořeny jsou rudné žíly. Nejvyšší slovanský bůh je Svarog, prabůh s devíti hlavami, který po stvoření světa usnul a vládou nad světem pověřil svého syna Svarožice. Ten otce uložil do velkého, zářícího vejce, jež vozí každý den od východu k západu. Svarog v něm spí a z jeho mohutné hrudi září teplo a světlo, které lidé nikdy neuvidí, ale jež udržuje pořádek a řád ve světě. Svarožicovi s vládou pomáhají bohové a bohyně, z nichž každý má na starost část světa. Roční období mají na starosti bohyně Vesna (jaro), Živa (léto) a Morena (zima).

Dovolme bohům, aby k nám promlouvali a předali nám tak poznání o nás samých.

Vesna je věčně dospívající bohyně jarního slunovratu, mladičká dívka v bílém, stále usměvavá, rozlitaná a mírně potrhá, skotačící, dovádějící a šířící kolem sebe

nakažlivý smích a ještě nakažlivější popěvky. Patří k ní první jarní květiny, které jsou křehké, něžné. Na této bohyni rádo spočine oko každého boha a na jaře se do jejích krásných očí zadívá Perun, bůh severu, bouře, úrody a válek, který dal lidem oheň. Je to bůh se stříbrnou hlavou a zlatým vousem, jenž má křesadlo podoby blesku a před jehož svatyní hoří posvátný oheň z dubového dřeva, který nesmí nikdy vyhasnout. Jak Perun Vesnu obejmeme kolem pasu, praskne bezděčně o zem kopím, což je první blesk jara. Končí tím období nehostinné zimy, kdy po světě řádila hněvivá sestra Vesny, neplodná Morena.

Bohyně léta je Živa, bohyně plodnosti, úrody, sytosti a hojnosti, zralá, krásná žena s letními květy a klasy v náručí. Je to matka, bohyně zlatých polí s obilím a slunečnicemi. Klas, který drží v ruce, je naplněním celoročního úsilí přírody a poskytuje nejen obživu, ale dává i smysl rolníkově práci. Živa dala lidem umění obdělávat půdu, orat, sít, žnout, poradila jim, jak mají zrno uchovávat na další rok. Naučila je také pást stáda a starat se o ně. Její manžel je bůh podsvětí Vels, král času.

Bohyně podzimu měla být dcera mladičké Chors, bledé a téměř průsvitné bohyně Měsíce, která dala lidem zpěv, ukolébavky a verše. Je to však jinak... Chors milovala boha Radhosta, boha západu, noci a večerní oblohy. Chors však miloval bůh Stribog, samotářský bůh vzduchu a větrů, strýc pohody, nepohody, vichru a dalších větrů. Ten si jednoho dne půjčil Radhostův plášť a k ránu unavenou Chors svedl. Radhost celou noc hledal svůj plášť, který ráno našel jen tak pohozený na trůně a byl pro posměch ostatním bohům. Radhost soptil a žádal trest. Mladičkou Chors velmi trápilo, že víc vyvádí pro ukradený plášť než pro její počestnost, a začala se bát o dítě, jež cítila pod srdcem. Prosila Svarožice o milost a žádala, aby se její dítě stalo bohyní období mezi létem a zimou. Svarožic po dlouhém přemýšlení vzal do rukou ještě nenarozenou bohyni, a jelikož ji nemohl nechat umřít (bohové jsou přece nesmrtelní), nechal ji rozplynout se slovy: „Toto dítě, které je a není, je možná jen

sen, není ani plod léta, ani plod zim.“ Ozvěna pak ještě dlouho opakovala ani plod léta, ani plod zim, plod zim, plodzim, podzim... A tak období mezi létem a zimou nemá bohyni, má však název a dodnes se o jeho nadvládu pere Živa a Morena. Když je hezky, teplo, vládne Živa, a když začnou plískanice, vládne Morena.

Morena je věčně zachmuřená, nehezká, neplodná stařena, bohyně zimního slunovratu. Její ošklivá tvář, za kterou ovšem nemůže, jen přidává truchlivému šatu na zachmuřené černi. Morena je strážkyně odpočinku a pořádku, který sice leckoho děsí svou mrtvolností, avšak je to odpočinek, během něhož mohou všichni lidé, země i příroda načerpat nové síly. Spolu se smrtí udělala Morena každému smrtelníkovi ob-tisk dlaně na zed' jeskyně a pod ním hoří olejová lampička, do které není vidět. Množství oleje určuje každému délku života. Svarožic na vroucí prosby Moreny přikázal Mokoš, aby jí jen jednou nechala porodit syna. Morenu pomiloval bůh zla, neštěstí a války Černobog (posedává na spodních větvích Veledubu a rád vyvolává mezi bohy sváry a hádky) a zplodil s ní Triglava, zachmuřeného a vypočítavého boha vojáků a hospodářů. Je to lakomec a škudlil, ale jen on smí do komnat Moreny, která se jen při pohledu na svého syna nepatrně pousměje. Morena je bohyně, jež chodí a nechává umřít vše slabé, aby na jaře mohlo zdravé znovu obrazit. Je bohyní, která smrtí umožňuje zrození nového.

SETKÁNÍ S BOHYNĚMI

Dá se říci, že žena, u níž převažuje Morena, je klidná, rozvázná a moudrá, může však mít často sklony upadat do deprese. Žena-Živa je naopak veselá, stabilní, plodná a ochranná, avšak může mít sklon příliš se nechat strhnout svou rolí matky a zapomínat pro samou starost o druhé na sebe. Oproti tomu Vesna je mladičká, rozverná dívčina, která je veselá, hravá, avšak příliš roztěkaná, nestálá a může mít sklon dělat spoustu věcí najednou a nedokončit je. Všechny bohyně jsou však sebevědomé, nebojácné, vyjadřují všechno, čím jsou, nesoudí a nemají pocit viny za své činy. Nejen to bychom se od nich mohli učit... A jak to funguje? Nejlepší bude vyprávění ze „setkání“:

Bohyně Vesna.

Karolína, žena ve středních letech, která má problém s přijetím svého těla (ve své představě je velmi tlustá), se během denního snění setkala s Živou, bohyní plodnosti. „V mých představách byla Živa krásná, oslnivá a zářící bytost,“ vypráví Karolína. „Vždyť ke mně ani jiná přijít nemohla. Já jsem taková mamina.“ Z dalšího rozhovoru vyplynulo, že je jí v této roli dobře. „No jo, ale ta Živa byla taková oplácená, a přece byla krásná, moc jí to slušelo, byla sebevědomá. Tak proč bych i já nemohla být taková? Vždyť jako matka nemůžu být žádná vyzáblice. To bych ani pořádně všechno nezvládla... A když jsme si tak povídaly, trochu toho jejího světla na mě jakoby přeskočilo,“ dodává Karolína, mnohem víc se sebou spokojená, s rolí matky, a dokonce i se svou postavou, protože ta k tomu všemu, a hlavně k ní, tak nějak „patří“.

Také setkání s Morenou, starou, ošklivou a zamračenou bohyní, jež je strážkyně odpočinku a pořádku, může být příjemné, někdy dokonce zachraňující. V aktivní imaginaci se tato bohyně často objevuje i jako pěstěná „čupr babka“, stará, důstojná, krásná bytost. O tom nám vyprávěla Helena, která ve svých představách potkala nejprve Vesnu. „Byla krásná, ale hrozně

aktivní, upovídaná, v pohybu. Pobíhala okolo mě a pořád něco říkala, mlela a nebylo před ní úniku. Pořád za mnou chodila. Ani nevím, co říkala, chtěla jsem na chvíli klid, ale vůbec jsem se té představy nemohla zbavit,“ popisuje své zoufalství z první části imaginace. „Pak se ale zničehonic objevila Morena. Byla to klidná, hezká, starší žena, která mlčela, byla v klidu. Cítila jsem z ní moudrost a setkání s ní bylo velmi příjemné. Vesna najednou zmizela. S Morenou jsem nemluvila, ale když jsem byla blízko ní, začal se mi po těle rozlévat klid. Také jsem najednou věděla, že už umím v životě přijmout i ztrátu a konec života. Doufám, že si ten pocit budu ještě dlouho pamatovat.“

Také Iva potkala v jednom obraze z aktivní imaginace Vesnu i Morenu. Že by to bylo tím, že jsou sestry? Bohyně zrození a smrti? Že tak trochu patří k sobě? „Jak jsi řekla, že si máme představit louku, hned jsem byla na louce, která je u nás za domem. Byla plná květín, myslím, že to byly sedmikrásky, kopretiny, ale i něco žlutého jako pampelišky. Nádherně to tam vonělo a zpívali ptáci. V dále, na kraji louky, začala tančit Vesna. Pomalu jsem se k ní přibližovala a snažila se být jako ona. Hrozně moc jsem chtěla mít tu lehkost, ladnost a veselost, ale pořád mi k tomu něco chybělo. Pak jsem si uvědomila, že jak jdu přes louku k ní, za mnou stojí Morena a sleduje mě. Věděla jsem, že kdybych se otočila, byla bych bez problémů jako ona, taková trochu „ledová královna“. Ale to už nechci. To jsem byla celý život. Všude pořáděk a řád, vždy uklizeno, nic zbytečného, ale bylo to studené, bez života.“

Bohové a bohyně nabízejí prostor pro terapeutickou práci, která však vyžaduje zkušeného odborníka, práci v chráněném prostoru a znalost používané mytologie. Ta slovanská skrývá řadu možností pro terapeutickou práci, avšak kromě znalosti problematiky vyžaduje její zařazení do terapie hravost a kreativitu. „Přivoláváním“ božských bytostí na pomoc při řešení nejruznějších životních situací si však může pomoci kdokoli i bez terapeuta. Stačí se posadit, zavřít oči, uvolnit se a pozvat boha, kterého zrovna potřebujete. Po setkání nezapomeňte poděkovat, rozloučit se a vrátit se do světa smrtelníků!

Zuzana ŘEZÁČOVÁ LUKÁŠKOVÁ